

SZLOVÁKIAI ÉS MAGYAR PEDAGÓGUS HALLGATÓK KÖRNYEZETI ATTITÚD VIZSGÁLATA

Iveta SZENCZIOVÁ¹ – Sarolta DARVAY² – Katalin HILL³ – Eva TÓTHOVÁ
TAROVÁ⁴ – Melinda NAGY⁵ – Pál BALÁZS⁶

ABSTRACT

Nowadays, environmental problems appear with increasing weight in a public consciousness, but in the behavior of people who influence their immediate environment, this awareness is by no means felt. Mankind continues to destroy the environment. This is attitude needs to change with an environmental education and sustainability pedagogy that includes representatives of the next generation, i.e., students. In this comparative research, we focus on sustainability-promoting thinking and behavior among university students.

The attitude test method is a questionnaire survey based on a 15-item NEP (New Environmental Paradigm) based on a five-point Likert scale [23]. The NEP test uses five groups of statements. The Earth's resilience, its state of environmental equilibrium, the role of man in the biosphere, our transformed relationship with nature, and the role of ecological crisis perception are among the issues. 224 full-time teacher candidates from Selye Janos University in Slovakia (SJU) and 227 from Eötvös Loránd University in Hungary (ELTE) participated in the cross-sectional study in October 2019. In both institutions, a certain proportion of the interviewed students interpret the responsibility of humanity, for the state of the Earth, for the values of nature. In the future, the image will be completed and you can finally watch the transplant in order to articulate the chosen sensory factors as effectively as possible and perform behavior shaping.

KEYWORDS: sustainability, environmental awareness, attitude survey, pedagogical students

BEVEZETŐ

A megfelelő környezeti attitűd kialakítása a környezeti nevelés egyik fő célja [22] [17]. Az egyetemi diákok természetel és a vele kölcsönhatásban álló környezettel kapcsolatos ismereteinek bővítése, ehhez kapcsolódóan a megfelelő érzelmi hozzáállás és magatartás kialakítása nélkülözhetetlen a jövő számára ahhoz, hogy megbecsüljük (és ne pusztítsák) a természet és környezet értékeit. A környezeti attitűd a környezethez való viszonyulást fejezi ki. Az a személy, aki – legyen tanuló vagy felnőtt – megfelelő környezeti attitűddel rendelkezik, viselkedésével a természet megóvására törekszik, felelősséget érez és törődik az élőlényekkel,

¹ Ing. Szenczióvá Iveta, PhD., szencziovai@ujs.sk, Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Biológia Tanszék, Komárom, Szlovákia

² Dr. habil. Darvay Sarolta, PhD., darvays@ujs.sk, Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Biológia Tanszék, Komárom, Szlovákia; Eötvös Lóránd Tudományegyetem Tanító-és Óvóképző Kar Természettudományi Tanszék, Budapest, Magyarország

³ Hill Katalin, hill.katalin@tok.elte.hu, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Tanító-és Óvóképző Kar Természettudományi Tanszék, Budapest, Magyarország

⁴ RNDr. Tóthová Tarová Eva, PHD., tothovatarovae@ujs.sk, Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Biológia Tanszék, Komárom, Szlovákia

⁵ Dr. habil. Nagy Melinda, PhD., nagym@ujs.sk, Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Biológia Tanszék, Komárom, Szlovákia

⁶ Ing. Balázs Pál, PhD., balazsp@ujs.sk, Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Biológia Tanszék, Komárom, Szlovákia

szelektíven gyűjti a hulladékot és környezettudatosan vásárol. A nem megfelelő környezeti attitűddel rendelkező emberek ezzel szemben nem érznek felelősséget a környezet iránt, pazarlóan élnek, és teljesen kihasználják a környezet adta javakat. A környezeti nevelésnek ezért az egyik fő célja a megfelelő környezeti attitűd kialakítása [9].

A tanulók környezeti attitűdje több tényező által befolyásolt: a szülők iskolai végzettsége [1] [3], a tanulók társadalmi háttere [5], a családi háttér [2] vagy a közeg, ahol az oktatás zajlik [21]. A környezeti nevelés fő kérdése, hogy felelősséget tudunk-e vállalni a tetteinkért és kompromisszumot kötni az igényeink és a természet lehetőségei között a következő generációk érdekében [8]. A környezeti attitűd meggyőződések, érzelmek és a viselkedési szándék összessége, amelyet az egyén a környezetbarát cselekvésekkel és kérdésekkel kapcsolatban gondol. Ennek megállapítása céljából számos skálát alkottak már, pl. a New Environmental Paradigm Scale (NEP), Inclusion of Nature in Self Scale (INS), Connectedness to Nature Scale (CNS) vagy az Environmental Motives Scale (EMS) [14], melyek feltérképezése segítségével következtetnek a környezettudatosságra. Ezek közül a NEP valóban az egyik leggyakrabban előforduló és legközvetlenebb mérési eszköz [4].

A „környezeti nevelés” kifejezést 1947-ben említik először a Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUNC) konferenciáján. 1972-ben az ENSZ emberi környezettel kapcsolatos stockholmi konferenciája rámutatott a környezeti nevelés jelentőségére az általános oktatási folyamatban. Az UNESCO és az UNEP (ENSZ Környezetvédelmi programja) által szervezett első környezeti nevelési konferencia 1977-ben került megrendezésre Tbilisziben, ahol a környezeti nevelés céljait is megfogalmazták. Az 1992-es Rio de Janeiro Környezetvédelmi és Fejlesztési Világkonferencia egyik fontos dokumentuma az Agenda 21, mely szerint az oktatás képezi a fenntartható fejlődés (FF) előmozdításának alapját. Az FF, olyan életmód, amely egyensúlyt keres az emberi igények és a természet lehetőségei között a természeti erőforrások megőrzése érdekében a következő generációk számára. Manapság a környezeti nevelés az emberi műveltség részét kell, hogy képezze [13].

2011/2012-ben egy szlovákiai kutatás során, melyet a szlovák alap- és középiskolákban végeztek, rámutattak arra, hogy a gyermekek és fiatalok környezeti nevelése Szlovákiában nem kielégítő [19]. Egy másik 2011/2012-es kutatás a NEP kérdőívet használta alsó tagozatos szlovák diákoknál, mely eredményei szerint a környezettudatos attitűdök alacsonyabb szinten állnak, mint a válaszadók ismeretei, tehát az ismereteiket nem tudják átalakítani megfelelő viselkedési mintákká [8]. Egy 129 szlovákiai egyetemi hallgatóból álló kutatás vizsgálati célja a környezeti attitűd (KA), identitás (KI), motiváció (KM) és környezettudatos viselkedés (KTV) előfordulásának felismerése volt. A kutatás eredményei arra utalnak, hogy szoros összefüggés van a környezeti attitűd (KA), identitás (KI) és a KTV között, és mindezen eredmények kapcsolódnak a társadalmi-gazdasági státusszal és a politikai hovatartozással is [14].

Magyarországon az oktatás alapküldetésű dokumentumai, mint például a Nemzeti Alaptanterv (NAT) is megfogalmazza a környezeti neveléssel szembeni elvárásait. A 2012-es és a 2019-es NAT a fenntarthatóság és környezettudatosság kérdését fontos fejlesztési területként, nevelési célként fogalmazza meg [20], [21]. Ennek megvalósítása a legtöbb oktatási intézményben nem külön órán, hanem tantárgyakba integrálva történik [10]. A reáltárgyak (biológia, földrajz, fizika, kémia) szerepe ebben a feladatban kitüntetett. A középiskola utolsó évfolyamára a tanulóknak kellő információt kell szereznük a környezetvédelmi kérdésekkel kapcsolatban, és meg kell felelni az érettségi követelmények vonatkozó elvárásainak is. Ennek ellentmond azonban néhány kutatás eredménye [7]; [24]; [11], amelyek arról számoltak be, hogy a serdülők környezeti attitűdje az idő előrehaladtával negatívan változott. Ez azonban nem feltétlenül jelenti a környezeti nevelés kudarcát. Gulyás [6] szerint ugyanis a magyar gyerekek esetében erős a kapcsolat a környezeti attitűd és a szociális kíváncsiság mértéke között.

Az egészség- és környezettudatos magatartás, valamint a környezeti problémákat felismerő, azokra érzékeny és megoldásukban felelősséggel, aktívan résztvevő magatartás formálása a pedagógusképzés fő feladata [12], [15], [16], [18].

KUTATÁSI KÉRDÉSEK, ANYAG ÉS MÓDSZER

Fő kutatási kérdésünk az volt, hogy tetten érhető-e a Z generáció pedagógusjelöltjei körében a környezeti attitűd pozitív irányultsága?

Ezen túlmenően megfogalmaztuk az alábbi hipotéziseket a környezeti attitűd megismerés (kognitív), érzelmi (affektív) és viselkedés (konatív) komponense vonatkozásában.

Feltételeztük, hogy a fenntarthatóságra nevelés évtizedében (2004-2015) a köznevelésben szocializálódó fiatalság

- tudatában van a Föld globális környezeti problémáinak,
- érzelmileg kötődik a számára meghatározó élettérhez,
- reálisan látja az ember helyét a bioszférában,
- reálisan látja az ember bioszférára gyakorolt hatását, az emberi tevékenység következményeit,
- pozitív cselekvési szándékkal viszonyul a lokális környezeti problémák megoldásához,
- elkötelezettségét a környezettudatos magatartás igazolja,
- a környezeti attitűd formálásában a pedagógusképzés intézményének meghatározó szerepe van.

A vizsgálatunk leíró, primer, keresztmetszeti, kvantitatív elemeket tartalmazó pilot kutatás.

A „Környezeti attitűd” című kérdőíves keresztmetszeti adatfelvételünk 2019 októberében zajlott a SJE Tanárképző Kar Biológia Tanszékén (SJE TKK) és a ELTE Tanító és Óvóképző Kar Természettudományi Tanszékén (ELTE TÓK). Az SJE TKK-án azok az óvodapedagógus, tanító szakos és biológia tanár szakos hallgatók kerültek a mintába, akik a Biológia Tanszék valamelyik óráján részt vettek ebben az időszakban. Az ELTE TÓK-on tanító szakos hallgatók vettek részt a felmérésben. A kérdőív megválaszolása előzetes felmérésünk alapján 15 percet vett igénybe. Az oktatók szóban ismertették az adatgyűjtés célját a hallgatókkal, valamint biztosították őket az adatok bizalmas kezeléséről. Összesen 451 hallgató vett részt a nem reprezentatív kutatásban ebből 224 SJE és 227 a ELTE TÓK diákjai voltak.

Az önkitöltős, anonim kérdőív 52 kérdést tartalmazott. A szocio-demográfiai változók között szerepelt az életkor, amelyben három korcsoport kategóriát jelöltünk meg (18–25 éves, 26–34 éves, 35 éves életkor felett), a nem (férfi/nő), a jelenlegi tanulmányok megnevezése, tagozat (nappali, levelező), évfolyam, település típus (főváros, város, község), lakóhely (lakás, kertés ház). A család anyagi helyzetének megítélése (átlagosnál jobb, átlagos, átlagosnál rosszabb).

A környezettudatos magatartás megítélése az általunk összeállított 20 kérdésre (3 fokú skálán, igen, nem, részben) adott válasz alapján került értékelésre.

Az Új Környezeti Paradigma Kérdőív 15 tételes Likert-skálán alapuló teszt, a New Environmental Paradigm (NEP) fordítása alapján készült. Az első NEP tesztet Dunlap és Van Liere dolgozta ki 1978-ban, amit 2000-re felülvizsgáltak és az eredeti 12 állítást 15-re módosították. Az elnevezését New Ecological Paradigm-ra változtatták [23]. Módszerük segítségével a környezeti attitűdök összetételét tudjuk feltárni. A hallgatóknak egy ötfokú skálán kellett eldönteni, mennyire értenek egyet az állításokban foglalt gondolatokkal. (Az egyes szám a hamis állításra vonatkozik, az ötös szám az igaz, tehát egyetért vele.) A feldolgozásunkban az „egyetértők” kategória a négyes és ötös számot jelenti, a „bizonytalanok” kategória a hármas, az egyet nem értők az egyes és kettes számot jelenti az ötös fokozatú Likert-skálán.

A NEP teszt öt állítás-csoportot tartalmaz. A Föld eltartó-képességével kapcsolatos az 1., 6. és 11. állítás, környezetünk egyensúlyi állapotával a 3., 8. és 13. állítás. Az ember szerepére a bioszférában vonatkozik a 2., 7. és 12. kérdés, a 4., 9. és 14. kérdés a természet átalakítására

irányul, majd az 5., 10., 15. kérdés azt vizsgálja, milyen mértékben érzékelik a hallgatók az ökológiai válságot.

Az Új Környezeti Paradigma Kérdőív 15 kérdése mellett szerepelt még két, saját szerkesztésű kérdés az emberi felelősségre vonatkozóan.

Az adatokat IBM SPSS 26.0 statisztikai programmal elemeztük.

Jelen tanulmányban a NEP kérdőív változóit, valamint a felelősség, a cselekvés és a tudatosság kérdését vizsgáltuk a két intézmény mintájának összehasonlításával a következő elemzésekben.

EREDMÉNYEK

A minta leíró jellemzői

SJE TKK

A vizsgált hallgatók 95%-a 18-25 év közötti, többségében óvodapedagógus (58%), a biológia tanár szakos hallgatók aránya 27%, a tanító szakos hallgatók 13%-os arányban vettek részt a kutatásban. Minden hallgató nappali tagozaton végzi tanulmányait, 90%-uk nő. A pedagógus jelöltek nagy része másod- (35%) és harmadéves hallgató (38%). A hallgatók közel kétharmada községben lakik, 40%-a városban, fővárosban lakó nem került a mintánkba. 78%-a a hallgatóknak kertés házban, 22%-a lakásban lakik. A kérdés az állandó településre vonatkozott. A megkérdezettek háromnegyede átlagosnak tartja, 18%-a jobbnak, 5%-a rosszabbnak ítéli meg családjá anyagi helyzetét.

ELTE TÓK

A vizsgált diákok mindannyian tanító szakos hallgatók, 49% (111 fő) első évfolyamos, 51%-uk (116 fő) negyedik évfolyamos. Minden hallgató nappali tagozaton végzi tanulmányait, 98%-uk nő. A hallgatók 35%-a fővárosban, Budapesten lakik, 45%-a városban, 20%-a községben él. A vizsgált hallgatók 68%-a kertés házban, 32%-a lakásban lakik. A kérdés az állandó településre vonatkozott. A megkérdezettek 71%-a átlagosnak tartja, 24%-a jobbnak, 5%-a rosszabbnak ítéli meg családjá anyagi helyzetét.

Az Új Környezeti Paradigma Kérdőív (NEP) eredményei

A FÖLD ELTARTÓKÉPESSÉGE

SJE TKK

Azt az állítást, hogy az emberiség létszáma közelít a Föld eltartó-képességének határához (1. állítás) a hallgatók 75%-a gondolta helyesnek (4-5 fokozat), 20% volt bizonytalan. A Föld erőforrásai bőségesek, csak ki kell tudnunk használni azokat (6. állítás) megállapítást a megkérdezettek fele tekintette igaznak, egyharmada volt bizonytalan, 14%-a nem értett egyet ezzel az állítással (1-2 fokozat).

A 11. állítás, miszerint a Föld olyan, mint egy úrhajó, ahol véges számú hely és erőforrás van, megosztotta a véleményeket. A hallgatók több mint fele egyet értett ezzel, 32% szerint nem igaz, a többiek bizonytalanok voltak az állítást illetően.

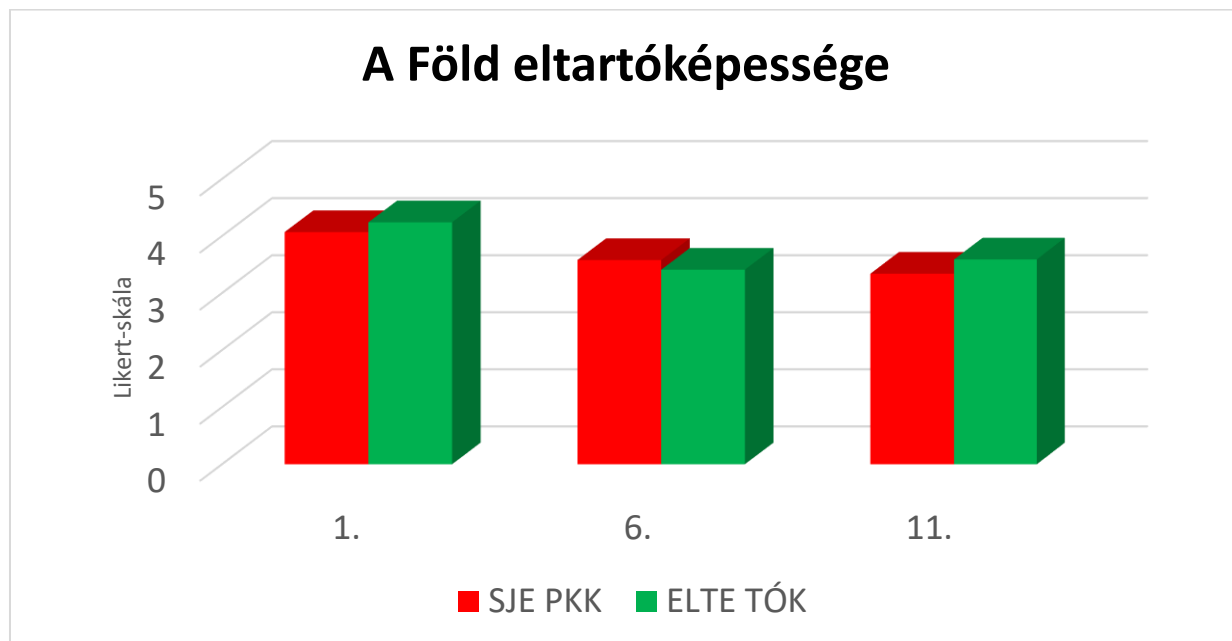
ELTE TÓK

Azt az állítást, hogy az emberiség létszáma közelít a Föld eltartó-képességének határához (1. állítás) a hallgatók 80%-a gondolta helyesnek (4-5 fokozat), ami 5%-kal volt több, mint a SJE hallgatóké és 16% volt bizonytalan. A Föld erőforrásainak bősége kérdésre (6. állítás) az ELTE

tanulóinak 44% tekintette igaznak, kevesebb, mint egyharmaduk volt bizonytalan, 20 %-a pedig nem értett egyet ezzel az állítással (1-2 fokozat).

A 11. állítás, miszerint a Föld olyan, mint egy űrhajó a hallgatók több mint fele (58%) egyet értett ezzel, 22% szerint nem igaz, a többiek bizonytalanok voltak az állítást illetően.

Az 1. ábra „A Föld eltartó-képessége” kérdéskörre adott válaszok Likert-skála szerinti átlagértékeit mutatja a vizsgált két hallgatói csoportban (SJE TKK, ELTE TÓK).

1. ábra: A Föld eltartó-képessége

1. Az emberiség létszáma közelíti a Föld eltartó-képességének határát.
 6. A Földnek bőségesen vannak erőforrásai, csak meg kell tanulnunk használni őket.
 11. A Föld olyan, mint egy űrhajó, ahol véges számú hely és erőforrás van.

KÖRNYEZETÜNK EGYENSÚLYI ÁLLAPOTA

SJE TKK

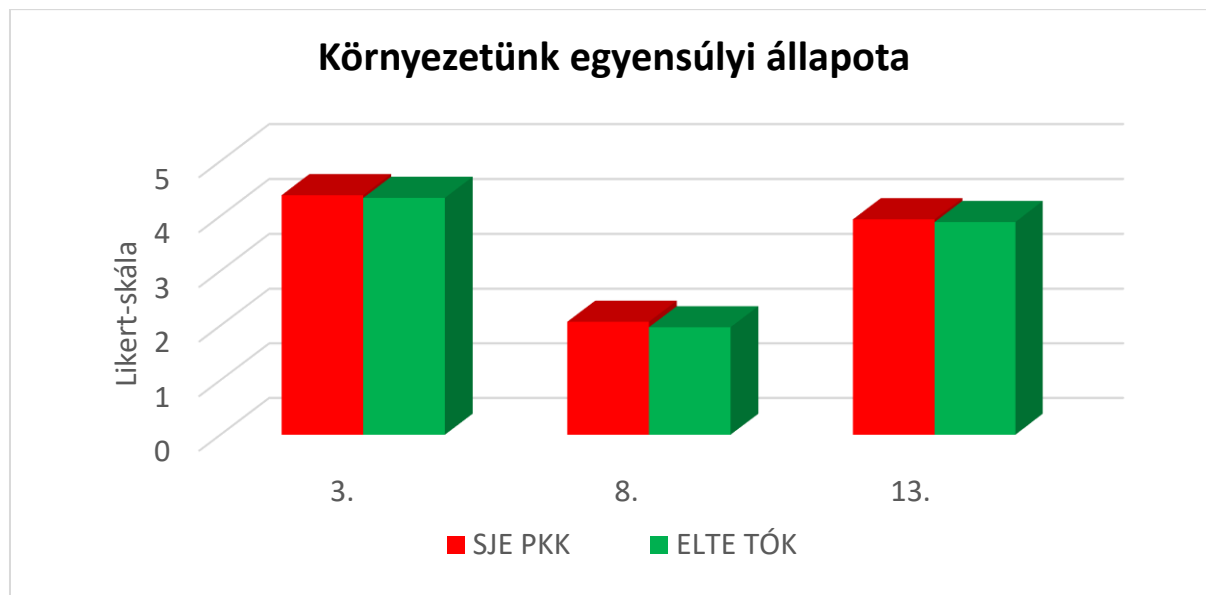
A hallgatók többségében (88%) egyetértést jelöltek meg az alábbi állítás mellett, ha az ember beavatkozik a környezetben lezajló folyamatokba, annak súlyos következményei lehetnek (3. állítás). Csak 10%-uk volt bizonytalan, 2%-uk tartotta hamisnak ezt az állítást. A 8. állítást, miszerint a természet egyensúlya elég erős ahhoz, hogy ellenálljon az iparilag fejlett társadalmak hatásainak, a hallgatók 70%-a helytelennek ítélte meg, 25%-uk volt bizonytalan. A hallgatók többsége (70%) egyetértett abban, hogy a természet egyensúlya nagyon érzékeny és könnyen felborul (13. állítás). Csak 24%-uk volt bizonytalan, 6%-uk hamisnak vélte az állítást.

ELTE TÓK

A hallgatók 84% egyetértett azzal, hogy ha az ember beavatkozik a környezetben lezajló folyamatokba, annak súlyos következményei lehetnek (3. állítás). Mindössze 12%-uk volt bizonytalan, 4%-uk tartotta hamisnak ezt az állítást. A 8. állítást a hallgatók 79%-a helytelennek ítélte meg, 16%-uk volt bizonytalan. A hallgatók 68% egyetértett abban, hogy a természet

egyensúlya nagyon érzékeny és könnyen felborul (13. állítás). Csak 22%-uk volt bizonytalan, 2%-uk hamisnak vélte az állítást.

A 2. ábra a „Környezetünk egyensúlyi állapota” kérdéskörre adott válaszok Likert-skála szerinti átlagértékeit mutatja a vizsgált két hallgatói csoportban (SJE TKK, ELTE TÓK).

2. ábra: A környezeti egyensúly állapota

3. Ha az ember beavatkozik a természetben zajló folyamatokba, akkor annak nagyon súlyos következményei lehetnek.

8. A természet egyensúlya elég erős ahhoz, hogy ellenálljon az iparilag fejlett társadalmak hatásainak.

13. A természet egyensúlya nagyon érzékeny és könnyen felborul.

AZ EMBER SZEREPE A BIOSZFÉRÁBAN

SJE TKK

Az erre vonatkozó állítások közül az első, miszerint az embereknek joguk van megváltoztatni a természetes környezetet úgy, ahogyan szeretnék (2. állítás), a hallgatók körében 57%-ban az egyet nem értés kategóriáját jelentette. 36%-uk bizonytalan volt, 15%-uk helyesnek ítélte meg az állítást.

A legegységesebb pozitív választ az alábbi állításra adták a hallgatók (92%), miszerint a növényeknek és az állatoknak ugyanolyan joguk van az élethez, mint az embereknek (7. állítás). A válaszadók 6%-a bizonytalan volt.

A hallgatók többsége (81%) hamisnak ítélte meg a 12. állítást, miszerint az ember feladata, hogy uralkodjon a természetben. 13%-a a hallgatóknak bizonytalan volt, 6%-a helyesnek ítélte meg a mondat tartalmát.

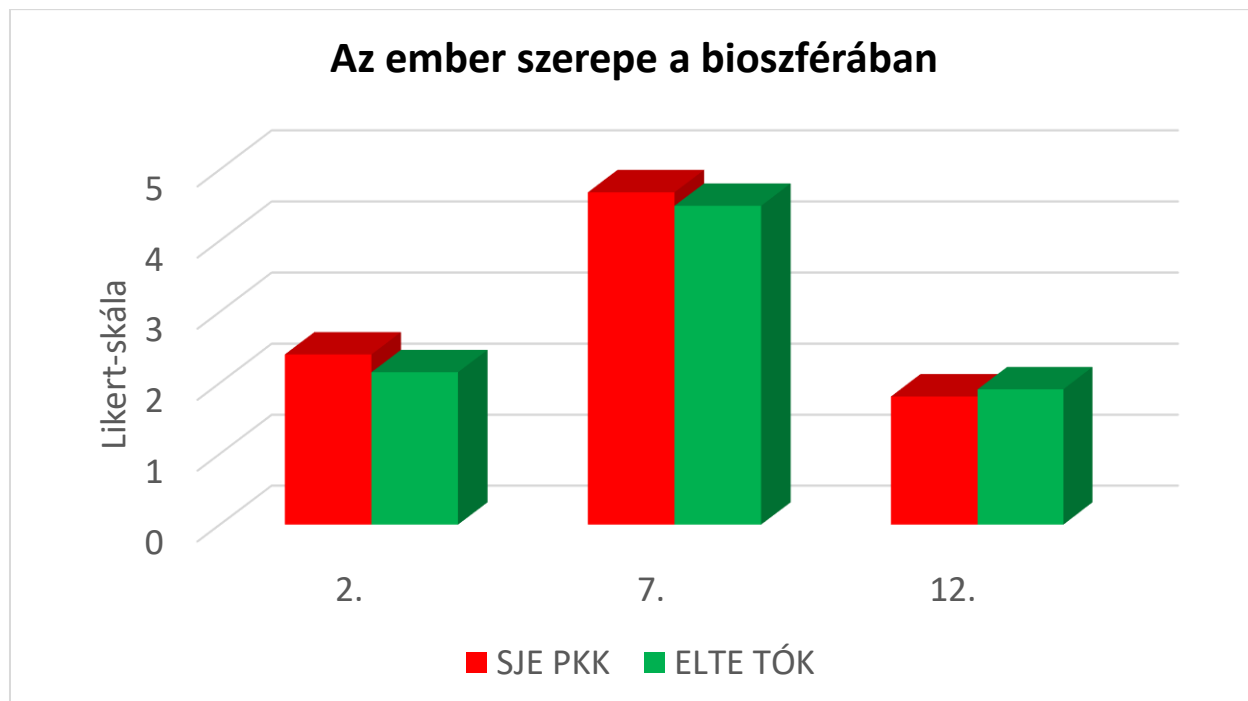
ELTE TÓK

A 2. állításra, miszerint az embereknek joguk van megváltoztatni a természetes környezetet úgy, ahogyan szeretnék, a hallgatók körében 69%-ban nem értett egyet. 19%-uk bizonytalan volt, 12%-uk helyesnek ítélte meg az állítást.

A hallgatók (86%) úgy gondolta, hogy a növényeknek és az állatoknak ugyanolyan joguk van az élethez, mint az embereknek (7. állítás). A válaszadók 12%-a bizonytalan volt. A hallgatók többsége (77%) hamisnak ítélte meg a 12. állítást, miszerint az ember feladata, hogy uralkodjon

a természetén. 15%-a a hallgatóknak bizonytalan volt, 8%-a helyesnek ítélte meg a mondat tartalmát.

A 3. ábra „Az ember szerepe a bioszférában” kérdéskörre adott válaszok Likert-skála szerinti átlagértékeit mutatja a vizsgált két hallgatói csoportban (SJE TKK, ELTE TÓK).

3. ábra: Az ember szerepe a bioszférában

2. Az embereknek joguk van megváltoztatni a természetes környezetet úgy, ahogyan szeretnék.

7. A növényeknek és az állatoknak ugyanolyan joguk van az élethez, mint az embereknek.

12. Az embernek az a feladata, hogy uralkodjon a természetén.

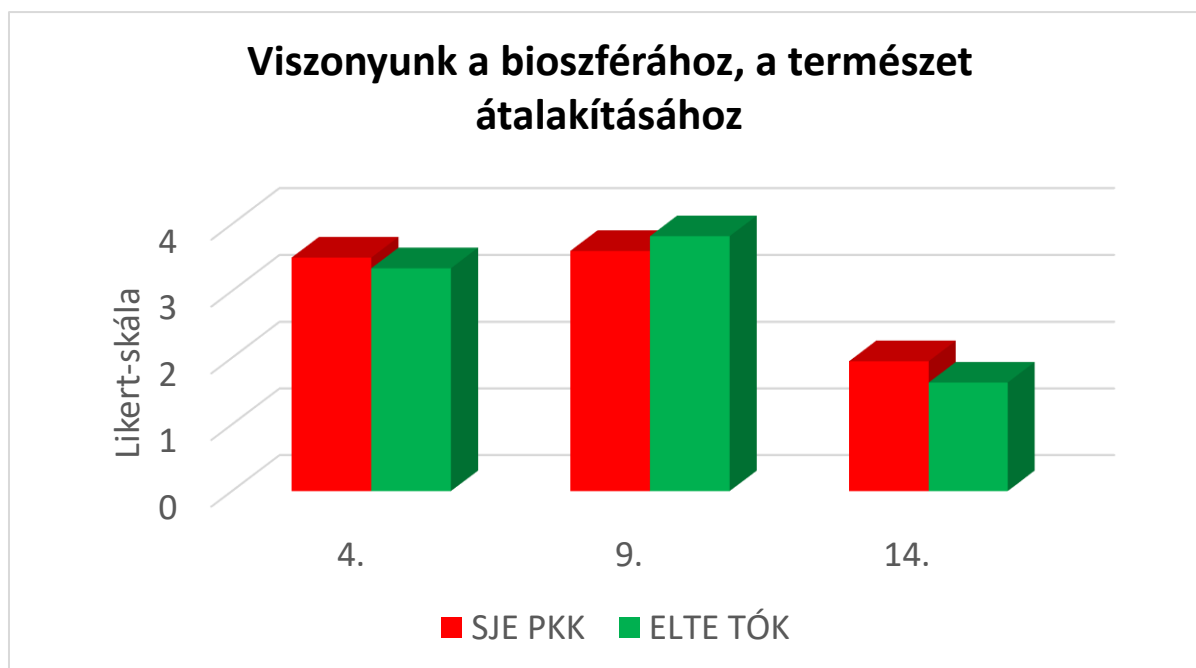
VISZONYUNK A BIOSZFÉRÁHOZ, A TERMÉSZET ÁTALAKÍTÁSÁHOZ

SJE TKK

Az emberi találékonyság nem biztosítja azt, hogy a Föld élhető maradjon (4.) állítást a hallgatók 48%-a vélte helyesnek, 42% volt bizonytalan. A különleges képességeink ellenére a természet törvényeinek engedelmeskedve kell élnünk (9.) megállapítást a hallgatók fele vélte igaznak, 44% volt bizonytalan, 6% hamisnak vélte ezt az állítást. A 14. állítás szerint az emberiségnek meg kell ismerni a természet folyamatainak a működését, hogy irányíthassa azokat. Ezzel a hallgatók 72%-a nem ért egyet, 8%-a egyetért, 20%-a bizonytalan.

ELTE TÓK

A 4. állítást a hallgatók 40%-a vélte helyesnek, 43% volt bizonytalan. A 9. megállapítást a hallgatók 65%-a vélte igaznak, 27% volt bizonytalan, 8% hamisnak vélte ezt az állítást. A 14. állítás szerint az emberiségnek meg kell ismerni a természet folyamatainak a működését, hogy irányíthassa azokat. Ezzel a hallgatók 87%-a nem ért egyet, 5%-a egyetért, 8%-a bizonytalan. A 4. ábra a „Viszonyunk a bioszférához, a természet átalakításához” kérdéskörre adott válaszok Likert-skála szerinti átlagértékeit mutatja a vizsgált két hallgatói csoportban (SJE TKK, ELTE TÓK).

4. ábra: *Viszonyunk a bioszférához*

4. *Az emberi találékonyság nem biztosítja azt, hogy a Föld élhető maradjon.*

9. *A különleges képességeink ellenére a természet törvényeinek engedelmeskedve kell élnünk.*

14. *Az emberiségnek nem kell ismernie a természet folyamatainak működését, hogy irányíthassa azokat.*

AZ ÖKOLÓGIAI VÁLSÁG ÉRZÉKELÉSE

SJE TKK

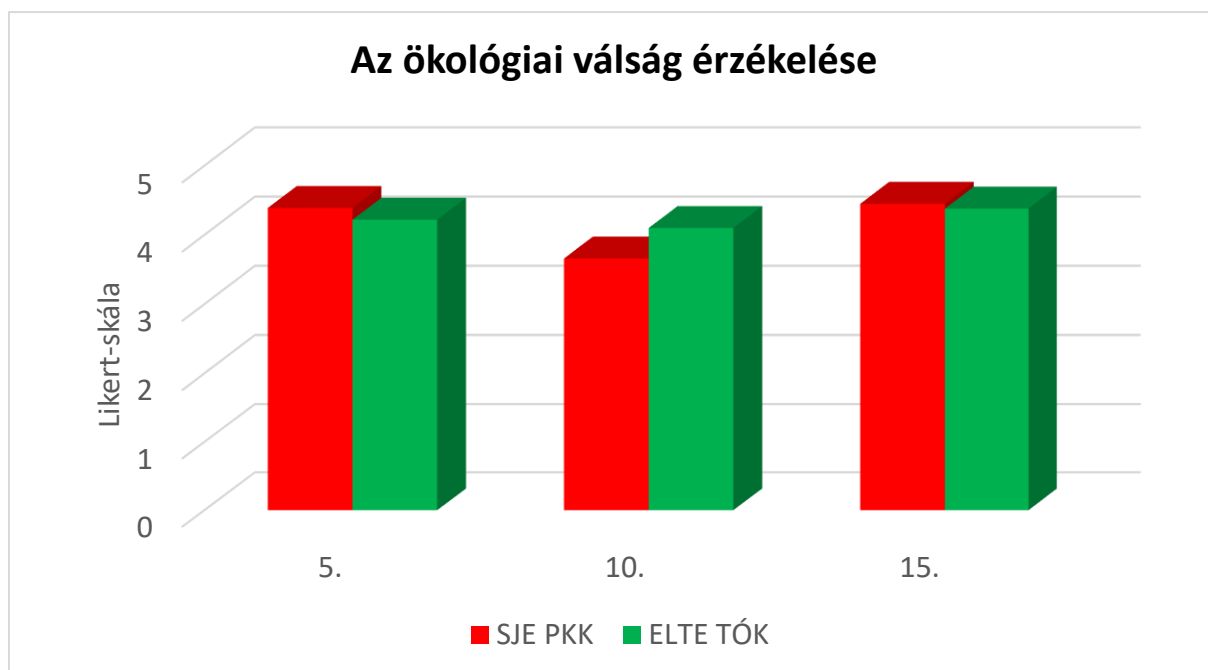
A megkérdezettek 86%-a egyetért azzal az állítással, hogy az emberek felelőtlenül tönkre teszik a környezetet (5. állítás). A vizsgált hallgatók 10%-a bizonytalan, 4%-a szerint hamis az állítás. A 10. állítás szerint az ún. ökológiai krízis (tehát, hogy az élővilág veszélyben van), amellyel az emberiség szembenéz, nem túlzás. A hallgatók 65%-a helyesnek gondolja, 13%-a bizonytalan, 22%-a hamisnak ítéli meg az állítást. Az utolsó állítással, miszerint, ha minden úgy folytatódik, ahogy eddig, akkor hamarosan nagy ökológiai katasztrófának leszünk részesei, a hallgatók 90%-ban egyetértenek. A vizsgálatba került hallgatók 4%-a nem ért egyet ezzel az állítással, 6%-a bizonytalan.

ELTE TÓK

A megkérdezettek 79%-a egyetért azzal az állítással, hogy az emberek felelőtlenül tönkre teszik a környezetet (5. állítás). A hallgatók csak 19%-a bizonytalan, 5%-a szerint hamis az állítás. A 10. állítást a hallgatók 79%-a helyesnek gondolja, 9%-a bizonytalan, 12%-a hamisnak ítéli meg az állítást. Az utolsó állítással (15. állítás) a hallgatók 85%-ban egyetért. A vizsgálatba került hallgatók 3%-a nem ért egyet ezzel az állítással, 12%-a bizonytalan.

Az 5. ábra „Az ökológiai válság érzékelése” kérdéskörre adott válaszok Likert-skála szerinti átlagértékeit mutatja a vizsgált két hallgatói csoportban (SJE TKK, ELTE TÓK).

5. ábra: Az ökológiai válság érzékelése

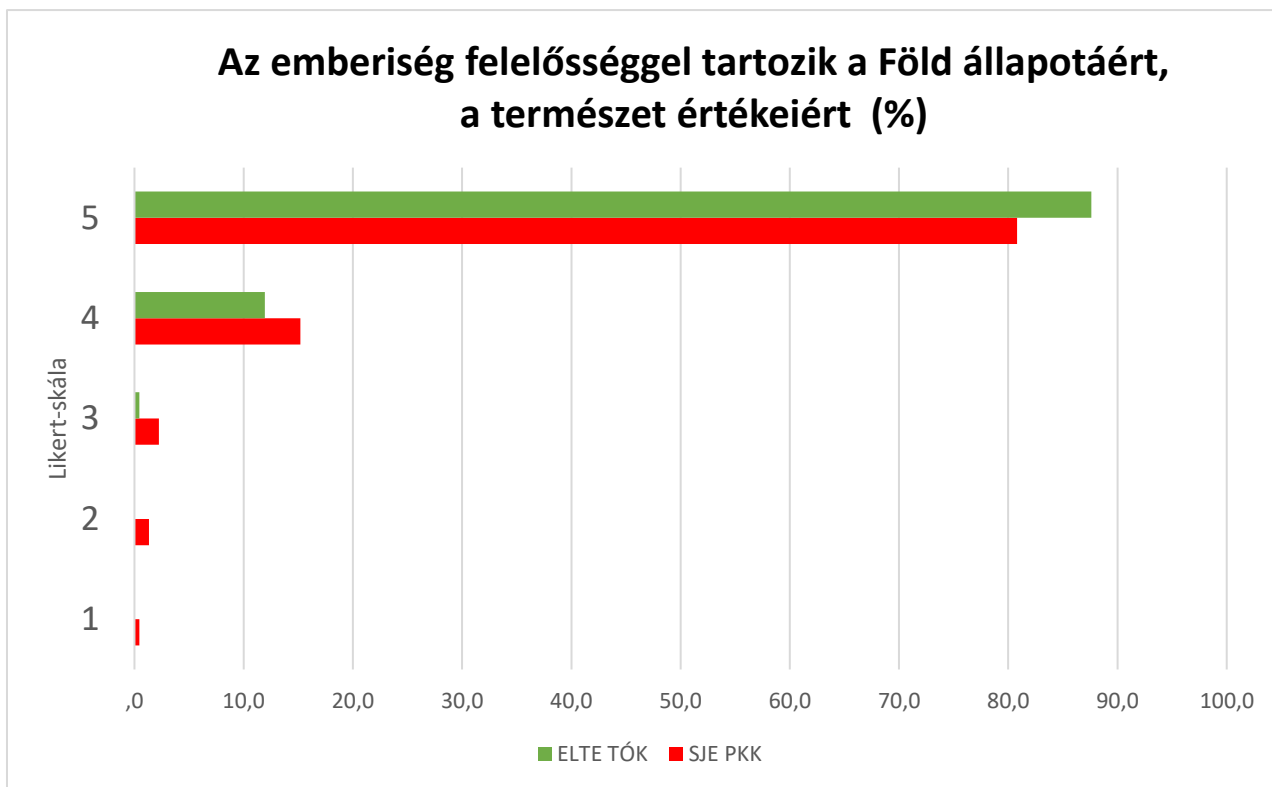
5. Az emberek felelőtlenül tönkre teszik a környezetet.

10. Az ún. ökológiai krízis (tehát, hogy élővilág veszélyben van), amellyel az emberiség szembenéz, nem túlzás.

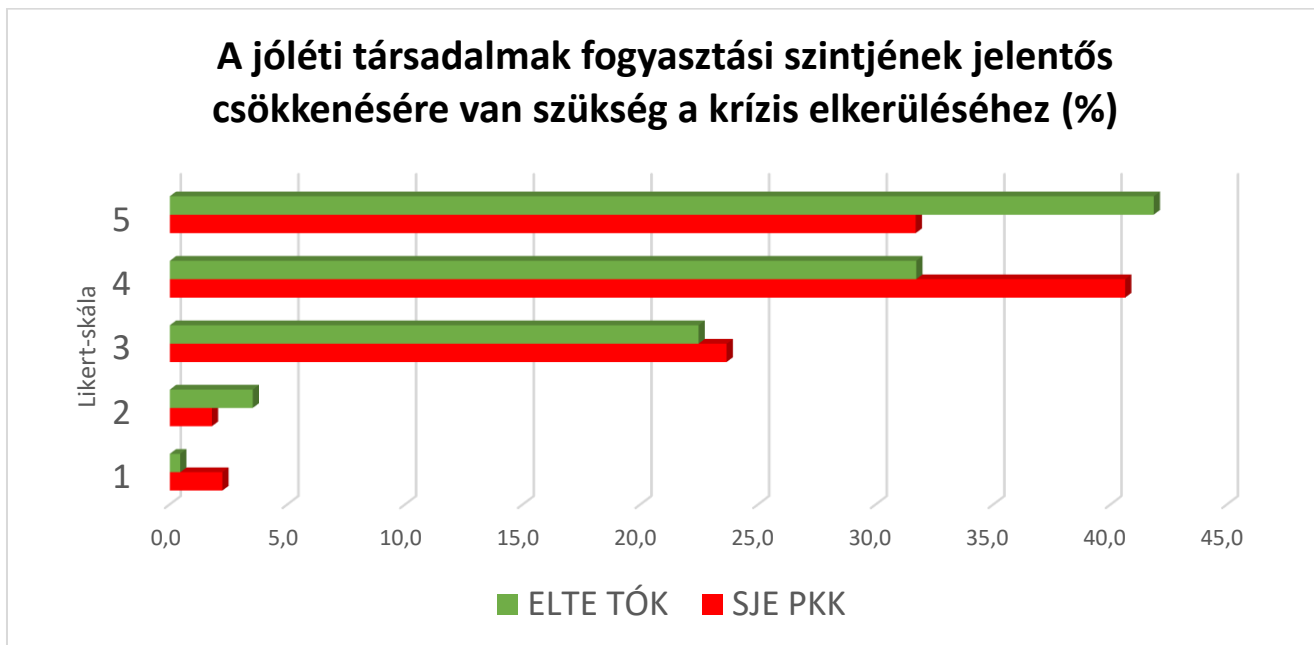
15. Ha minden úgy folytatódik, ahogy eddig, akkor hamarosan nagy Ökológiai katasztrófának leszünk részesei.

A FELELŐSSÉG, CSELEKVÉS, TUDATOSSÁG KÉRDÉSKÖRE

Az emberi felelősség kérdéskörében, az ötfokú Likert-skálán mért értékek vonatkozásában az alábbi megállapításokat tehetjük (6. ábra). „Az emberiség felelősséggel tartozik a Föld állapotáért, a természet értékeiért” állítással a SJE hallgatók 81%-a és a ELTE hallgatók 87,6 %-a teljes mértékben egyetértett. „A jóléti társadalmak fogyasztási szintjének jelentős csökkenésére van szükség a krízis elkerüléséhez” állítás esetében azonban a SJE tanulói csak 32%-a és az ELTE hallgatók 41,9%-a nyilatkozott úgy, hogy teljes mértékben egyet ért ezzel az állítással (7. ábra).

6. ábra: Az emberiség felelőssége a Földért

7. ábra: A társadalom fogyasztás szintje

ÖSSZEGZÉS

A környezeti nevelés az 1980-as évektől terjedt el, mivel a globalizálódó világ emberének egyre jelentősebb és súlyosabb környezeti problémákkal kellett/kell szembenéznie. A szembenézéshez azonban mindenképpen szükség van az ember-környezet/természet viszony átértékelésére, és ehhez a környezeti nevelés mutathatja meg a helyes irányt. Egyre inkább

terjedőben van az a nézet, hogy a környezethez való viszony mellett a környezeti nevelés eredeti kategóriáival nem, vagy csak nehezen leírható témák is e nézetrendszer részét képezik, így a környezeti nevelés expanziójával megteremtődött a fenntarthatóság pedagógiája, amely az előzőnél jóval szélesebb területet ölel fel, főként a társadalmi problémák körében [9].

Jelen tanulmányban a NEP kérdőív változóit, valamint a felelősség, a cselekvés és a tudatosság kérdését vizsgáltuk a két intézmény mintájának összehasonlításával.

Fő célunk az volt, hogy értelmezzük a jövő tanárai, a pedagógushallgatók miként gondolkodnak a környezetet, természetet érintő kérdésekben, s ez milyen összefüggésbe hozható a környezettudatosságot meghatározó néhány egyéb tényezővel. Hiszen ha ők nem vagy csak kismértékben környezettudatosak, akkor a diákoktól – a jövő generációtól – sem várható el a környezettudatos magatartás, ami súlyos következményekkel járhat az emberiség jövőjét tekintve.

Kutatásunkban a vizsgált hallgatók felmérése alapján minden jel arra utal, hogy mindkét intézmény pedagógus jelölt hallgatói megértik a környezet emberi hatásokkal és az éghajlatváltozással kapcsolatos fő problémáit és kérdéseit. A két minta összehasonlításában csak kisebb eltéréseket tapasztaltunk. Így megállapíthatjuk, hogy a környezeti attitűd megismerés (kognitív) komponense vonatkozásában a vizsgált két hallgatói minta hasonló eredményt mutat.

A vizsgált egyetemi hallgatók érdeklődnek a környezeti témák iránt, az ökológiai lábnyomuk csökkentésében és a környezet általános javítása érdekében azonban nem feltétlenül akarnak nagyobb anyagi áldozatot hozni és nem mindegyikük vállal teljes mértékben személyes felelősséget környezete iránt.

A jövőben a képzés elején és végén történő vizsgálat eredményeinek összehasonlítása adhat számunkra adekvát választ arra, hogy milyen hatékonysággal történik a szemléletváltás és magatartásformálás a hallgatók körében az egyetemi évek alatt, és hogy milyen különbséget lehet majd tapasztalni a két intézmény között.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] ANDOR, M. *Társadalmi egyenlőtlenség és az iskola*. Educatio, 10. évf. 1. sz. 2001. pp. 15–30. ISSN 25798383
- [2] ARATÓ, F., VARGA, A. *Együttműködés az együttnevelésért*. Educatio, 13. évf. 3. sz. 2004. pp. 503–508. ISSN 25798383
- [3] BARTA, SZ. *A 2006-os kompetenciamérés tizedik évfolyamosadatainak elemzése*. Educatio, 18. évf. 2. sz. 2009. pp. 250–256. ISSN 25798383
- [4] BERNSTEIN, J. – SZUSTER, BW. *The new environmental paradigm scale: Reassessing the operationalization of contemporary environmentalism*. The Journal of Environmental Education, 50 (2), 2019. 73-83, ISSN 00958964 <https://doi.org/10.1080/00958964.2018.1512946>
- [5] DERDÁK, T., VARGA, A. *A hátrányos helyzet tartósodása*. Educatio, 12. évf. 1. sz. 2003. pp. 131–135. ISSN 25798383
- [6] GULYÁS, M. *A környezeti nevelés és a személyiségtényezők hatása a környezeti attitűdre*. [Szakdolgozat], 2004. ELTE PPK, Pszichológia szak, Budapest
- [7] GULYÁS, M., VARGA, A. *A környezeti attitűdtől a minőségi kritériumokig*. In: Varga, A. (Ed.), *Tanulás a fenntarthatóságért*, 2006. pp. 119–138. Budapest: Országos Közoktatási Intézet.
- [8] KANCÍR, J. – SUCHÁ, I. *Škála Novej environmentálnej paradigmy ako výskumný nástroj v oblasti environmentálnej gramotnosti*, 2013. Internetes forrás: https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Kancir1/subor/Kancir_Sucha.pdf (Utolsó letöltés: 2020.01.25.)

- [9] KÓNYA, GY. *Környezeti attitűdöt befolyásoló hatástényezők*. Képzés és gyakorlat, 16 évfolyam, 2.szám, 2018, internetes forrás: http://real.mtak.hu/90208/1/08-Konya_Gyorgytanulmany-2018-02.pdf, ISSN 2064-4027
- [10] KÓNYA, GY. *Környezeti nevelés a biológiatanításban*. A biológia tanítása–módszertani folyóirat. 17. évf. 3. sz. 2009. pp. 9–18., ISSN 1216-6642.
- [11] KONYHA, R. „Zöldebb” családokat! –Fiatalok környezeti attitűdje. Új Pedagógiai Szemle, 61. évf. 1–5. sz. 2011. pp. 484–498. ISSN 17882400
- [12] KÖNCZEY R., (szerk): *Fenntartható fejlődési célok oktatása*, UNESCO, EKE OFI 2017, Internetes forrás: <http://ofi.hu/node/181079>, (idézés: 2020.8.15.)
- [13] KÖRNYEZETVÉDELMI MINISZTERIUM, SZLOVÁKIA. *Koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania*, 2015. Pozsony, Internetes forrás: http://www.shmu.sk/File/Rezortna_koncepcia_EVVaO.pdf
- [14] KRÁL M. *Environmentálna identita, environmentálne postoje a environmentálne zodpovedné správanie slovenských vysokoškolákov*, Psychoprof, 2014, 293-302. ISBN 978-80-89322-16-9.
- [15] LÁNYI, A., KAJNER, P. (szerk). *A fenntarthatóság témaköre a felsőoktatásban*, UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság, 2019, ISBN 978-963-7364-09-9
- [16] LÜKŐ I. *Oktatás és fenntarthatóság az ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok (SDG 2016-2030) rendszere alapján*. Holisztikus, rendszerszemléletű és multidiszciplináris megközelítések, EDU 7. évfolyam 3. szám, 2017. Internetes forrás: http://epa.oszk.hu/02900/02984/00016/pdf/EPA02984_edu_2017_3_007-031.pdf, (idézés: 2020.8.12.)
- [17] LÜKŐ, I. *Környezetpedagógia*. Budapest Nemzeti Tankönyvkiadó, 2003. 251 o., ISBN: 9631933768
- [18] MIKA, J., TÓTH, B. *Az ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok (2016-2030) környezeti vonatkozásai*, Héra Évkönyv, 2016, 549-569 p. Internetes forrás: http://hera.org.hu/wp-content/uploads/2014/02/HERA_evkonyv_kiegeszites20170615.pdf
- [19] MILOVÁ, S., MEDAL, R., KLOCOVKOVÁ, J. *Environmentálna výchova a vzdelávanie detí a mládeže – aktuálna situácia na Slovensku*. 2012. Internetes forrás: <https://www.iuventa.sk/sk/Vyskum-mladeze/Vyskumy-katalog-dat/2012/Environmentalna-vychova-a-vzdelavanie-deti-a-mladeze-aktualna-situacia-na-Slovensku.alej> (Utolsó letöltés: 2020.01.25.)
- [20] NEMZETI ALAPTANTERV, *A Nemzeti Alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Kormányrendelet*. Magyar Közlöny, Budapest, 66, 2012. pp. 10635–10848. ISSN 2063-0379.
- [21] SZÉLL, K. *Az iskolai eredményesség a hátrányos helyzet tükrében*. Educatio, 24. évf. 1. sz. 2015. pp. 140–147. ISSN 25798383
- [22] THIENGMAMOL, N., *Development of Model of Enviromental Education and Inspiration of Public Consciousness Influencing to Global Warming Alleviation*. European Journal of Social Sciences, 25. évf. 4. sz. 2011. pp. 506–514. ISSN 14502267, [10.3923/sscience.2012.65.70](https://doi.org/10.3923/sscience.2012.65.70)
- [23] VAN LIERE, K., DUNLOP, R., MERTING, A., JONES, R., *Measuring endorsement of the new ecological paradigm: a revised NEP scale*. Journal of Social Issues, 56, 2000. p431-438. ISSN 1540-4560 <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00176>
- [24] KÖNCZEY, R. (szerk): *Fenntartható fejlődési célok oktatása*, UNESCO, EKE OFI 2017. Internetes forrás: <http://ofi.hu/node/181079>, (idézés: 2020.8.9.)
- [25] VARGA, A., *Diákok környezeti attitűdjei*. Iskolakultúra. 16. évf. 9. sz. 2006. pp. 58–63. ISSN 1588-0818